

cando, et ideo existentia, ut præcise concepta, non est ratio proxima et physica recipiendi vel informandi, sed essentia existens. Propter hanc ergo causam merito dicitur existentia ut sic concipi et significari potius ut conditio vel modus constituens rem in sufficiente statu ad causandum, quam ut causa, seu ut proxima ratio causandi. Et confirmatur, nam causalitas exercetur per physicas entitates prout in re sunt, et non per gradus aut modos metaphysice conceptos aut præcios; ut formalis causa physice constituens hominem, non est rationale, sed anima rationalis, quanquam metaphysice dicatur illam constituere. Sed existentia metaphysice concipitur, ut modus constituens essentiam in actu entitativo; ergo sub hoc præciso conceptu non apprehenditur ut physica ratio causandi, sed ut modus vel conditio essentiae causantis. Est autem sano modo intelligendum, cum existentia dicitur conditio materiae aut formae necessaria ad causandum, ne existimetur esse ex his conditionibus quæ, licet necessariae sint, non tamen per se concurrunt ad effectum, sicut est propinquitas seu approximatō, verbi gratia, quæ propterea conditio ex se considerata solet dici causa per accidens; non est tamen existentia hoc tantum modo necessaria, sed ut intime et indivisibiliter (ut sic dicam) constituens rem, quæ per seipsam est causa materialis et formalis, et ita non per accidens, sed per se pertinet ad rationem causandi.

15. Ad fundamentum contrariae sententiae respondetur, falsum esse, formam substantialem vel accidentalem recipi in entitate essentiae præcisa ab entitate existentiae, sicut etiam falsum est recipi in existentia præcisa ab essentia. Sed recipitur in essentia subjecti existentis, ut existens est. Ad probationem de materia, negatur materiam, proprie loquendo, recipere existentiam mediante forma, sed sicut immediate creatur, immediate recipit existentiam, quamvis dependenter a forma, et ita eo modo, quo in suo genere causae supponitur formae, supponitur existens, quia supponitur creata, et consequenter extra suam causam efficientem, quod est existere. Ad aliam vero partem de accidenti, respondeo falsum esse, accidens non inhærere substantiae, ut existenti, et reipsa existentiae ejus; alioqui in existentia accidentis per se et intrinsece non supponeret existentiam substantiae, sed tantum per accidens; neque existentia substantiae susten-

taret, seu esset ratio sustentandi existentiam accidentis, quæ falsa sunt. Neque exemplum de Christi humanitate quidquam juvat, nam assumit falsum; possetque argumentum illud retorqueri, ut sit indicium, quod humanitas Christi non caret propria existentia naturæ, sed subsistentia tantum, ut suo loco latius tractavimus. Neque etiam est inconveniens, unam existentiam in re ipsa actuari per aliam; quia hoc nihil aliud significat, quam quod una res existens sit potentia ad recipiendum actum existentem. Quo modo autem existentia dicatur actus ultimus, et quo modo ei non repugnet aliqua potentialitas receptiva, dicemus sectione sequenti. Ad ultimam denique confirmationem reliqua enim omnia expedita sunt) respondetur, falsum etiam in ea sumi, nam dispositiones, si sint præparantes materiam seu subjectum, sicut prius natura disponunt, ita etiam prius natura existunt; si vero sint tantum consequentes, conservantes seu ornantes compositum, sicut non prius natura existunt, ita nec prius natura disponunt, neque sunt propriae causa formae aut compositi, sed proprietates ejus.

De causalitate effectiva existentiae.

16. Ex his facile constat quid dicendum sit de causalitate effectiva. Nam quæ diximus de materiali et formali causa, possunt et debent ad efficientem applicari, nam majori ratione in ea locum habent; pauca tamen sunt addenda. Nam auctores, qui essentiam putant esse rem distinctam ab existentia creaturæ, dicunt existentiam per se nullum habere influxum in causalitate effectiva, requiri tamen ut conditionem necessariam. Et quidam ex eis docent esse ex his conditionibus quæ, ordine naturæ, necessario antecedere debent ad ipsam efficientiam. Alii vero negant hoc esse in universum necessarium. Et quidem illi, qui negant existentiam fieri a causis secundis, sed a solo Deo, consequenter loquuntur, dum negant existentiam causae secundae per se influere in effectum ipsiusmet causae secundae; nam, si causa secunda solum efficit in suo effectum essentiam, sufficiens illius principium erit per suam essentiam. Hi vero nullam sufficientem rationem afferre possunt, ob quam asserant existentiam esse conditionem necessariam ad agendum. Et multo minus probare possunt, quod sit antecederet secundum ordinem naturæ necessaria, cum

tamen id etiam Bannes affirmet super 4 part., ubi supra, concl. 5.

17. In cujus probatione recte quidem ait causam efficientem operari, secundum quod est in actu per existentiam; non potest tamen hoc ipsum consequenti ratione ostendere. Unde rationes quas subjungit, sunt quidem validæ, ejus tamen sententiam plane destruunt. Prior est, nam causa, non actuata per existentiam, est solum in potentia; ergo non potest tribuere actum effectui, nisi illa consideretur ut est sub consimili actu. Recte quidem infert; sed interrogo, cum sumit, causam non actuatam per existentiam esse solum in potentia, an sit sermo de causa non actuata in duratione temporis, vel in ordine naturæ. Priori modo loqui non potest, alias non recte probaret quod intendit, scilicet, existentiam non posse dimanare effective ab essentia; nam de hoc satis esset antecessio secundum ordinem naturæ in actualitate essentiae. Oportet ergo ut propositio assumpta sit in posteriori sensu jam allato, in quo etiam est verissima, eviderter (ut existimo) in superioribus a nobis probata. Tunc autem ulterius interrogo, si causa non actuata per existentiam solum est in potentia, quo modo actu materializet aut informet. Rursus, si causa creata non tribuit effectui, nisi actum essentiae, cur non satis est ut ipsa consideretur sub consimili actu, ut suum effectum efficiat? Si ergo prius natura est sub actu essentiae, quam sub actu existentiae, ut ipsi dicunt, sine fundamento prærequirunt ordine naturæ actum existentiae in causa secunda ut efficiat. Supponendo vero (quod nos ostendimus) nullam rem esse prius natura in actu essentiae, quam in actu existentiae, optime infertur indigere actu existendi ad efficiendum, non solum in duratione temporis, sed etiam in antecessione naturæ.

18. At vero qui concedunt causam secundam influere, et efficere esse existentiae in suo effectum, non video quo fundamento negare possint, existentiam causae per se influere, et efficere existentiam in effectum, quia nec ratione existentiae ut sic repugnat esse effectivam, neque etiam tali existentiae, eo quod talis sit. Quocirca idem nobis dicendum est de hac causalitate quod de materiali vel formali diximus. Nam in re, ipsamet existentia formae activæ est ipsamet ratio seu principium per se agendi. Primo, quia in re est ipsamet actualis essentia formae, quæ est principium agendi. Secundo, quia simile op-

time et accommodate fit a suo simili, secundum id in quo simile est; sicut ergo esse existentiae effectus est formalis terminus, ad quem effectio terminatur, ita simile esse causæ erit formale principium talis efficientiae. Tertio, quia Deus est summe effectivus, eo quod est ipsum esse per essentiam summum ac perfectissimum; ergo creatura erit effectiva ex aliqua perfecta participatione talis esse; ergo optime potest existentia creata esse principium efficiendi; cur enim hoc illi repugnabit? Non enim quia est esse existentiae, cum esse existentiae Dei sit activum. Neque quia est esse existentiae finitum, tum quia etiam esse essentiae creaturæ est finitum, tum etiam quia ad agendum ex præsupposito subjecto, non requiritur perfectio infinita. Neque quia est esse receptum in essentia, tum quia etiam forma materialis est recepta in materia, et accidens in subjecto, et nihilominus sunt activa; tum etiam quia, secundum rem, esse non est proprie receptum in essentia, sed solum secundum rationem, de qua infra dicetur. Vel denique quia esse est actus ita imperfectus, ut non possit esse principium agendi; et hoc dicere non possunt, qui existimant existentiam esse rem distinctam, et actum perfectissimum essentiae; nam si res agit, in quantum est in actu, et per existentiam constituitur in perfectissimo actu, ergo per existentiam constituitur in ratione principii activi. At vero, juxta nostram sententiam, existentia, ut in re ipsa invenitur, non est tam actus essentiae quam ipsa essentia in actu, et ideo ob imperfectionem actus non potest ei repugnare ut in re ipsa sit principium efficiendi.

19. Secundum rationem autem existentia, ut sic abstracte et præcipe concepta, non significatur ut formale efficiendi principium, sed ut constituens formam in statu apto ad efficiendum et operandum; proprium vero agendi principium est forma existens, seu forma quæ sit actualis entitas, ut in aliis causis explicatum est, et latius supra, disp. 18.

20. Ex quo intelligitur, existentiam creatam, ex communi et abstracta ratione sua, non vendicare sibi determinatum aliquod genus causalitatis, sed nulli eorum repugnare; juxta determinatum autem gradum existentiae, seu juxta perfectionem essentiae, cujus est existentia, participare posse hoc vel illud causalitatis genus. Unde, quia essentia materiae imperfectissima est, etiamsi sit in

actu constituta per existentiam, non est effectiva, sed receptiva tantum, et ideo existentia ejus non participat genus causæ efficientis, sed materialis tantum. Secus vero est de existentia formæ, et sic de cæteris philosophandum est.

SECTIO XI.

Quarum rerum sit existentia, et an simplex vel composita sit.

1. Explicata communi ratione existentia, et causis et effectibus ejus, dicendum sequitur de multiplici rerum creaturarum existentia; simulque obiter solvemus quartam rationem propositam, sect. 4, in favorem primæ sententiæ.

Sitne existentia rerum tantum singularium.

2. *Eadem prorsus existentia existunt gradus rei superiores, qua inferiores.* — Primum ergo dubitare quis potest, an existentia sit rerum tantum singularium, an etiam naturarum communium. Quidam enim dicunt, quamvis naturæ communes non existant extra singularia, in eis tamen habere suas peculiare et partiales existentias, quibus formaliter existunt, ex quibus una cum existentia rei singularis vel potius singularitatis ejus fit una existentia singularis, qua ipsum individuum adæquate existit. Qui dicendi modus esset satis probabilis, si natura communis esset ex natura rei distincta in re ipsa ab individuo. Quia vero hoc impossibile est, ut supra demonstravimus, ideo etiam est impossibile distinguere existentiam naturæ communis ab existentia rei singularis, distinctione aliqua in re ipsa inventa. Quod tam est per se notum, ut non egeat probatione.

3. Adde vero subinde, neque etiam ratione debere aut posse distinguere existentiam actualem et exercitam graduum communium existentium in re singulari a particulari existentia talis individui. Potest quidem concipi natura communis abstracta ab individuis; tamen ut sic non potest concipi actu existens, nisi ex errore concipiatur, vel tanquam aliquid imaginabile, non vero ut aliquid possibile, et quamvis possit concipi ut apta ad existendum, non tamen ut immediate et secundum se habens talem ordinem ad esse, sed mediante individuo in quo existit. Quo fit ut non possit concipi existentia actualis, et in re ipsa exercita, ut actuans immediate

naturam communem ut sic, sed solum ut contractam, et factam individuum. Probatur, quia natura communis, præcisa individuatione, non est proxime capax existentia; imo secundum illum statum repugnat ei actualis existentia; ergo concipiendo existentiam ut actum essentia, non potest secundum rationem concipi, ut habens habitudinem immediatam ad naturam communem ut communem, sed solum ad rem individuum, ad communem vero solum ut facta est singularis in re individua. Ergo in Petro, verbi gratia, non potest distingui duplex existentia, etiam secundum rationem, una Petri, et alia hominis, sed est una tantum, qua immediate existit Petrus, et mediate secundum rationem homo.

4. *Objectio.* — *Dissolvitur.* — Dices: existentia hominis ut sic potest abstracte concipi, sicut ipse homo, et ratione distingui ab individuis existentibus singulorum hominum; ergo hoc modo potest distingui ratione existentia naturæ communis ab existentia individui. Respondetur negando absolute consequentiam, quia, cum existentia abstracte et universe concipitur, non sumitur ut actualis et exercita, sed solum in actu signato. Quod ita declaro: nam homo non potest concipi ut actu existens per existentiam humanam in communi, sed per hanc vel per illam existentiam, et ideo quando concipitur cum habitudine ad existentiam in communi tantum, concipitur ut quid abstractum ab actuali exercitio existendi. Actualis ergo existentia, quæ in re ipsa hoc munus exercet, intrinsece concipi debet ut individua et singularis, et consequenter ut habens immediatam habitudinem ad essentiam individuum et singularitatem, et hoc modo nulla est existentia, etiam ratione distincta, quæ immediate respiciat naturam communem, sed solum ut existentem in individuo, et in eo singularem effectivam. Quapropter simpliciter dicendum est, existentiam proprie et immediate solum esse rerum singularium, propter quod dicit Aristoteles, 1 Metaph., in præmio, effectivam solum esse rerum singularium, quia effectio tendit ad esse, quod solum est rei singularis; et ideo etiam in cap. de Substant., dixit secundas substantias solum esse in primis. Et ratio constat ex dictis, quia nullum ens actu esse potest, nisi individuum et singulare; existentia autem in re nihil aliud est quam ipsamet actualis entitas rei individua. At vero si in una et eadem re individua, ratione

distinguemus individuum speciei ab individuo generis, sic etiam ratione poterimus distinguere existentiam unius ab existentia alterius; utraque tamen concipietur ut existentia rei singularis et individua, ad quam dicit immediatam habitudinem secundum rationem; omnis ergo existentia, tam secundum rem quam secundum veram rationem concipiendi, est immediate alicujus rei singularis.

Sitne existentia solius suppositi, vel etiam individua naturæ.

5. Sed tunc ulterius quæri potest an in substantiis creatis existentia sit solius suppositi, vel etiam naturæ. Nam omnes philosophi et Theologi, qui putant existentiam non distingui ab entitate essentia, consequenter existimant non solum suppositum, sed etiam substantialem naturam individuum habere suam propriam existentiam, atque ita in Christo Domino humanitatem ejus retinuisse propriam existentiam naturæ, etiamsi proprium et creatum suppositum in ea non fuerit. At vero discipuli D. Thomæ contrarium sentiunt; divisi tamen sunt, nam Capreolus et alii docent quidem existentiam substantialem esse primo ac per se solius suppositi, ita tamen ut existentia non supponat ordine naturæ suppositum constitutum et illud actuet in ratione existendi, sed formaliter ipsa constituat suppositum. Quo fit ut, juxta hanc sententiam, si præscindamus id quod est quasi subjectum vel receptivum existentia, revera non sit suppositum, sed natura ipsa; nam suppositum potius est compositum seu constitutum ex natura et existentia, atque ita existentia erit suppositi, ut constituti, naturæ vero, ut potentia actuabilis. Quæ sententia in eo falsa est, quod confundit existentiam cum subsistentia, et non tribuit existentia proprium effectum formalem ejus, qui est constituere rem in actu in ratione entis actualis, quam rem supra attingimus, et de ea latius dicturi sumus infra, agentes de natura et supposito.

6. At vero Cajetanus et alii docent, existentiam supponere suppositum constitutum in ratione suppositi, illudque actuare, et primo ac per se constituere ens actu existens. Quorum fundamentum est, quia solum suppositum est id quod est, proprie loquendo; sicut solum suppositum est quod operatur, quia ejus est esse, cujus est operari; ergo existentia primo et per se est actus suppositi

; consequenter vero communicatur naturæ et partibus ejus. Et esset quidem hæc sententia probabilis, si existentia esset res distincta a substantia natura, quanquam ægre possit explicari quid faciat subsistentia circa substantialem naturam præcise consideratam ut essentia est, et prius natura quam existens, de quo agemus in disputatione citata de supposito. Simpliciter autem loquendo, hæc sententia non loquitur de existentia accidentali, ut per se clarum est; de substantia autem potest intelligi, vel de omni existentia cujuscumque entitatis actualis substantialis, vel solum de existentia omni ex parte completa. De hac igitur admitti potest quod sit solius integri suppositi, ut mox explicabimus; tamen de omni existentia id verum esse non potest. Quia ostensum est, esse actuale naturæ seu essentia esse veram existentiam; sed suppositivitas non potest terminare et modificare naturam nisi supponendo in illa aliquid esse actuale, et extra causas; ergo necessario supponit in illa aliquid esse existentia; ergo non potest omnis existentia esse actus suppositi, sed datur aliqua existentia, quæ sit actus naturæ. Præterea, suppositivitas distinguitur ex natura rei ab essentia actuali, ut infra ostendemus propria autem existentia naturæ non distinguitur ex natura rei ab ea, ut est quædam essentia actualis; ergo necesse est, ut aliqua existentia sit propria ipsius naturæ, illa, scilicet, quæ in re non distinguitur ab eadem natura.

7. Quapropter recte divisa est existentia: quædam enim est omnino completa in genere substantia, quæ solet dici per se existentia, et includit non solum actualitatem essentia seu naturæ, sed etiam modum talis naturæ, qui subsistentia dicitur, et actualitatem ejus. Talis ergo existentia est solius suppositi, non ut actus simplex ejus, sed ut composita ex existentia naturæ, et existentia ipsius suppositivitas, de qua infra dicetur. Et ratione hujus existentia dicitur res simpliciter esse id quod est, seu completum ens, et ideo est propria suppositi, et hæc supponitur, per se loquendo, ad operationem, et ideo operari proprie tribuitur supposito, seu rei subsistenti. Alia vero est existentia substantialis non omnino completa et terminata in suo genere, quia adhuc potest per subsistentiam terminari. Et hæc est existentia naturæ ut natura est, immediatius illi conveniens quam subsistentia; nam sicut natura substantialis,

etiamsi completa sit in genere naturæ, tamen simpliciter in ratione substantiæ non est omnino completa, donec sit subsistens. Potestque talis natura præexistere subsistentiæ ordine naturæ, sicut in mysterio Incarnationis præexistit natura assumptioni; omne enim quod assumitur, præsupponitur assumptioni, ut dixit D. Thomas, 3 part., quæst. 4, art. 2 et 3; et ideo quæst. 6, art. 4, ad 3, dicit, humanitatem Christi prius natura fuisse ens, quam fuerit Verbo unita; loquitur autem de ente actu, nam ens in potentia ex æternitate fuit; constituitur autem ens actu per existentiam. Hanc igitur existentiam, quæ subsistentiæ præintelligitur, necesse est proxime et immediate afficere naturam, et non suppositum.

Actuæne existentia immediate partes vel tantum integram naturam.

8. Tertio, inquiri potest qualis sit hæc existentia naturæ, et an sit immediate actus solius naturæ substantialis completæ, vel etiam partium ejus. In qua re, ommissa opinione eorum qui realiter distinguunt existentiam ab essentia, qui consequenter loqui debent juxta dicta in superiori sectione, dicendum nobis est, existentiam, generaliter loquendo, non esse actum solius essentiæ completæ; sed, sicut distinguitur essentia in totalem et partialem, seu completam et incompletam, ita etiam distinguendam esse existentiam intra illum ordinem. Existentia ergo partialis immediate convenit parti essentiæ, quamvis integra existentia naturæ immediate respiciat completam essentiam. Hoc plane sequitur ex fundamento posito, quod existentia non distinguitur in re ab essentia actuali; nam, sicut tota essentia actuale ens est, ita et partes ejus sunt actualia entia, licet partialia; ergo includunt proprias partiales existentias, quæ ab ipsis partibus essentiæ in re non distinguuntur. Item, quia materia prima, ut supponitur formæ conservata, vel creata a Deo, est actualis entitas includens aliquod esse existentie, ut in superioribus ostensum est; ergo habet propriam existentiam partialem, quia sub ea ratione, et ut prius natura supponitur formæ, non potest existere per existentiam totius, ut per se manifestum est. Rursus, forma, cum sit actualior quam materia, multo magis secum affert suam propriam existentiam, quæ, adjuncta existentie materiæ, complebit integram existentiam totius naturæ. Neque enim potest existentia formæ

per se sola esse integra ac totalis, tum quia non est forma sola tota rei essentia, juxta veriorum sententiam; tum etiam quia, cum existentia formæ supponat existentiam materiæ, et illi unienda sit, oportet ut non sit totalis, sed partialis, ut possit cum illa unum per se componere.

9. Atque hinc colligitur, existentiam non semper esse entitatem simplicem, nec semper compositam; sed talem esse, qualem exigit essentia. Itaque, (si essentia sit simplex, simulque sit completa ac integra, existentia similiter erit simplex et totalis in suo ordine, seu intra rationem naturæ, et hujusmodi est substantialis existentia naturæ angelicæ. Si vero essentia sit simplex et partialis, existentia similiter erit simplex, et incompleta seu partialis in illo ordine, et hujusmodi sunt existentie materiæ et formæ substantialis. Si vero essentia sit composita ex forma et materia, sitque completa et integra, simili modo existentia erit composita ex existentie materiæ et formæ, et integra ac totalis in suo ordine. Denique, si essentia sit composita quidem ex materia et forma, non tamen sit tota essentia, sed pars integralis alterius, similem seu proportionalem habebit existentiam: sic enim caput, verbi gratia, vel manus partialem habet essentiam ex sua materia et forma compositam, quæ ideo partialis est, quia ex materia partiali constat, et ex forma vel partiali, vel certe partialiter (ut sic dicam) et inadæquate informante illam partem materiæ. Juxta modum ergo essentiæ talis est existentia uniuscujusque, id quod plane sequitur ex posito fundamento, quod essentia actualis et existentia in re idem sunt.

10. Contra hanc vero resolutionem multa solent objici, sed ad tria præcipua capita revocari possunt. Primum continet auctoritates et rationes quibus probari solet, materiam nullam habere existentiam, sed totam capere a forma, quia ex se est pura potentia, et prope nihil; si autem ex se haberet existentiam, ex se haberet actualitatem, eamque perfectissimam; nam existentia est perfectus actus, et perfecta divini esse participatio, teste Dionys., cap. 5 de Divin. nomin. Item, quia sequitur formam nihil causare in materia, quia neque essentiam, neque existentiam illi confert. Tandem, quia alias posset materia esse sine forma, saltem de potentia absoluta, cujus oppositum docet sæpe D. Thomas. Sed de his omnibus late dictum est supra,

d'sp. 13 et 15, et ideo breviter dicitur, dupliciter posse intelligi materiam nullam ex se habere existentiam, sed totam capere a forma. Primo, quod non habet illam, nisi natura sua dependentem a forma, et hoc sensu concedimus materiam capere existentiam a forma, ut sect. 9 satis declaratum est. Alius vero sensus est, quod materia in entitate sua actuali nullam includat existentiam propriam, sed illam a forma omnino mutuetur, ita ut per ipsammet formam, vel per aliquid, quod ratione formæ datur materiæ, ipsa formaliter et intrinsece existat, et constituatur in esse entitatis actualis, et hic sensus est falsus. Ideoque in sensu opposito concedimus, materiam habere suam propriam existentiam, quam formaliter non habet a forma, quod satis in superioribus probatum est. Et ibidem etiam declaratum est quomodo materia sit pura potentia receptiva in ordine ad actum formalem, non vero ad actum entitativum, seu existentie. Prope nihil autem esse dicitur, quia inter entia substantialia infimum locum tenet in perfectione; tamen, hoc ipso quod dicitur esse prope nihil, consequenter dicitur habere aliquid entitatis, quo recedit a nihilo, et secundum id habet aliquid existentie. Quanquam autem ipsum esse ut sic dicatur nobilissimum, tamen non omne esse est perfectissimum; sed in eo reperiuntur gradus juxta rerum et essentialium diversitatem. Atque ita quamvis materia habeat aliquod esse proprium, tamen, quia in genere substantiæ illud est imperfectissimum, ideo, non obstante tali esse, potest materia esse imperfecta et prope nihil. Rursus, licet materia habeat propriam existentiam, illam tamen habet dependentem a forma, et hoc modo dicitur forma conferre illi esse, ut in superioribus declaratum est. Quanta vero et qualis sit hæc dependentia a forma, dicto loco fuse est explicatum, et ideo plura hoc loco de illis objectionibus dicere necesse non est.

11. Secunda objectio principalis sumitur ex parte formæ, et præcipue ab anima rationali, cujus esse est idem cum esse totius hominis, seu humanitatis; illud autem est esse simplex et non compositum, quia manet in sola anima, et consequenter est omnino spirituale; ergo, quamvis humanitas sit essentia composita, nihilominus esse ejus non est compositum; ergo ob eandem causam idem erit proportionaliter dicendum de qualibet substantiali natura composita. Antecedens est

valde receptum in Schola D. Thomæ, ex doctrina ejus, 1 part., quæst. 76, art. 1, ad 4, et de Ente et essent., c. 5. Quibus locis id Cajetan. late defendit et declarat, et Ferrar., lib. 2 contra Gent., cap. 63, prope initium. Et potest in hunc modum ratione suaderi, quia esse totius hominis non potest esse materiale, alioqui non posset per illud esse anima existere; ergo oportet ut sit spirituale, quia inter hæc duo non datur medium; ergo secundum se est incorruptibile et perpetuum, et per se primo conveniens animæ, et in ea post separationem manens. Secundo, quia anima dum est in corpore, existit per esse totius; ergo non habet esse distinctum ab esse totius, alioqui simul existeret per duo esse, quod est superfluum et impossibile; ergo est idem esse animæ et totius compositi.

12. Ad hanc objectionem respondetur, eos, qui existimant existentiam esse rem distinctam ab essentia, satis quidem consequenter opinari, hoc esse, in homine, immateriale esse, et consequenter primo convenire animæ, et per illam communicari materiæ et toti composito. At vero supposito contrario fundamento, nimirum, existentiam non esse in re distinctam ab essentia actuali, necessario dicendum est, ita comparari esse animæ rationalis ad esse hominis, seu humanitatis, sicut comparatur anima secundum suam essentiam ad essentiam hominis, seu ad humanitatem. Non est autem anima tota essentia hominis, neque etiam ita condistinguitur ab illa, ut in illa non includatur, sed distinguitur ut pars a toto; ita ergo esse animæ non est totum esse hominis seu humanitatis, neque est ita condistinguitur ab illo, ut in eo non includatur; sed est intrinsece componens illud, et id quod est præcipuum in ipso esse hominis, quamquam non possit esse totum, quia ipsum corpus aliquod proprium esse habet, quod etiam humanitati communicat in suo genere causæ, scilicet, materialis. Atque ita opinatus est Scot., in 4, dist. 43, quæst. 1, et in Quodlib., quæst. 9.

13. Neque D. Thomas expresse aliquando docuit, esse solius animæ esse totale et integrum totius humanitatis: sed in citato loco, de Ente et essentia, cap. 9, ait potius ex anima et corpore resultare unum esse in uno composito, et loquitur manifeste de esse existentie. At vero, si esse hominis non esset aliud quam ipsummet spirituale esse animæ, communicatum et quasi extensum ad corpus, non proprie diceretur illud esse resultare ex

anima et corpore. Quod vero statim addit D. Thomas, illud esse, prout est animæ, non esse dependens a corpore, non habet illum sensum, quod totum esse hominis maneat in anima separata, sitque a corpore independens, quia neque verba ipsa hunc sensum præ se ferunt, neque est aliquid quod nos cogat ad ita interpretandum. Optimus enim sensus est, illud esse, *prout est animæ*, id est, quantum ad partem illius, quæ ad animam spectat, non pendere a corpore. Et in hoc constituit D. Thomas differentiam inter esse animæ rationalis, et aliarum formarum, quod aliæ formæ non habent esse, nisi ut informant materiam, et pendent ab illa; anima vero habet esse independens, quod communicat materiæ, quando illam informat. Non quia per illud esse ipsa materia formaliter existat, sed quia per illud actuatur, perficitur, et fovetur seu conservatur. Quando vero separatur anima, potest illud idem esse in se retinere, quia est spirituale et subsistens, licet non omnino completum in genere substantiæ. Atque hac ratione dicere potuit interdictum D. Thomas, esse, quod erat compositi, manere in anima separata, ut patet ex citatis locis 2 cont. Gentes, cap. 81, ad tertium, Quodlib. 10, art. 3 et 6, quibus locis nunquam ait esse animæ esse totum esse compositi, sed solum quod fit, vel est esse compositi, dum communicatur corpori; potest autem dici esse compositi, tanquam actus et præcipua perfectio ejus, quamvis non sit integrum et totale esse ejus. Quod si quis tandem contendat, D. Thom. sensisse, illud ipsum esse immateriale, quod manet in anima separata, esse integrum et totale esse, quo totus homo existit, quod citatis locis et aliis insinuat, ut videre licet in 1, d. 8, quæst. 6, art. 2, ad 1 et 2, et dist. 15, art. 3, et sæpe alibi, dicere consequenter debet D. Thom. procedere in ea sententia, quod esse sit res distincta ab essentia, quam nos nunc non defendimus.

14. Ad primam rationem respondetur, negando esse hominis, esse omnino immateriale, sed potius appellandum esse absolute materiale, sicut essentia hominis materialis est. Est autem materialis natura, non quia omnes partes, ex quibus constat, materiales sint, sed quia altera est materialis. Res enim immaterialis dicitur, quæ ex materia non constat; negatio enim ibi inclusa compositionem ex materia excludit. Unde omnis res, quæ materia constat, quamvis aliunde spiritali et immateriali forma

constituatur, materialis simpliciter existit, et appellanda est. Simili ergo modo esse totale hominis materiale est, non quia omne esse parziale, ex quo componitur, materiale sit, sed quia ex esse corporis, quod materiale est, et esse animæ consurgit. Cum vero objicitur, quod anima non potest existere per esse materiale, respondendum est, adæquate et tanquam per proprium actum non posse existere per tale esse, tamen inadæquate seu partialiter posse existere per tale esse, non quatenus constat ex parte materiali, sed quatenus aliam partem spiritualem includit ipsi animæ propriam et proportionatam. Est itaque hoc integrum esse hominis adæquatum toti homini, singulis autem partibus ejus inadæquatum, id est, excelsus, et ideo non actuatur singulas secundum se totum, sed secundum aliquid sui, servans proportionem cum singulis partibus. Unde retorqueri posset argumentum: nam etiam non potest materiale corpus per esse immateriale formaliter et intrinsece existere, quia corpus ipsum est actualis entitas materialis et extensa, quæ per aliquid esse actuale intrinsece constituitur, quod necesse est etiam esse materiale et extensum, quod esse est vera existentia, ut in superioribus probatum est; non ergo potest ipsum corpus intrinsece existere per esse immateriale; oportet ergo ut esse totius hominis sit materiale, tanquam compositum ex materiali esse corporis et immateriali animæ.

15. Atque hinc facilis est responsio ad secundam rationem, quæ de materia ipsa et de omni parte existente in toto fieri potest. Unde dicendum est, partem existentem in toto existere per esse totius, et per esse proprium, diverso autem modo, et ideo non existere per duo esse, sed per unum et idem diversis rationibus consideratum. Nam esse totius et partis non sunt proprie duo, sed comparantur ut includens et inclusum; sicut ergo pars includitur in toto, ita existit per esse totius mediate et inadæquate, seu excedenter (ut sic dicam); immediate autem et adæquate existit per esse proprium, quod est parziale, et in esse totius includitur. Unde non existit per esse totius, nisi ratione illius esse partialis, quod includit, et ita non existit per duo esse, sed per unum et idem.

16. Tertia objectio principalis est supra, in sect. 4, proposita, in ratione quarta, primæ sententiæ, quæ ad hoc tendit ut probet esse naturæ compositæ non posse esse com-

positum, in cujus probatione nonnulla attinguntur, quæ jam expedita sunt. Primum est, quia alias materia haberet proprium parziale esse, et ita non esset pura potentia. Ad quod jam responsum est, esse quidem puram potentiam in ordine ad formalem actum substantialem, quia ex se nullum habet, atque ita esse puram potentiam receptivam, non tamen objectivam, quia necesse est ut aliquam entitatem realem habeat; nam alias nec potentiam receptivam realem habere posset.

17. Secundum erat, quia alias ex materia et forma non fieret unum per se, quia ex duobus entibus in actu non fit per se unum. Ad quod respondetur, si sit sermo de entibus in actu, prout condistinguntur ab entibus in potentia (nam hoc sensu nunc loquimur de ente in actu, sic enim per existentiam formaliter et intrinsece constituitur ens in tali actualitate), hoc igitur modo loquendo de ente in actu, non solum non repugnat ex duobus entibus in actu, constitui unum per se, verum etiam impossibile est constitui, nisi ex entibus in actu, quia ens in potentia, cum sit nihil, non potest actu constituere aliquid, sed potentia tantum, ut sæpius in superioribus dictum est. Deinde illud axioma in eo sensu intellectum, nulla probabili ratione fundari potest. Cur enim ex duobus entibus, quæ in suo genere partialia sint, non poterit unum per se in tali genere constitui, etiamsi ipsa habeant in actu, id est, extra causas suas, partiales entitates, et per illas uniantur ad componendum. Præterea etiam in adversariorum opinione, negari non potest quin materia et forma in esse essentiæ habeant aliquam actualitatem propriam, per quam uniantur ad componendam essentiam, quæ in esse essentiæ est per se una, quamvis constet ex duobus entibus in actu in eodem esse essentiæ; idem ergo erit cum eadem proportionem in esse essentiæ; imo in re idem omnino est, quia illud esse actuale essentiæ est verum esse existentia. Item, in entibus materialibus, quoad compositionem ex partibus integrantibus, negari non potest quin sicut forma est extensa et divisibilis, ita etiam sit existentia. Quis enim credat existentiam lapidis aut arboris esse ita indivisibilem, ut sit tota in toto, et tota in qualibet parte? constat ergo ex partibus integrantibus talis existentia totius lapidis, vel arboris; ergo partes illæ uniantur, tanquam entia actualia partialia, et tamen ex eis componitur unum per se. In hoc ergo sensu illa-

tio illa neganda est; nam principium, quo probatur, juxta eundem sensum, nullam apparentiam vel probabilitatem habet.

18. Cum ergo dicitur, *ex duobus entibus in actu non fieri per se unum*, intelligendum est de entibus completis, ex quibus unum non comparatur ad aliud, ut potentia ad actum ejusdem generis, neque ut pars ad totum, vel ad partem, juxta superius dicta de ente per se et per accidens. Et in idem redit, si dicamus, illud intelligi de entibus simpliciter, quæ per se sint entia, et non instituta ad componenda alia entia. In hoc autem sensu non recte accommodatur in præsentia illa propositio, nec recte fit illatio, quia materia et forma non sunt entia simpliciter, neque completa, sed natura sua instituta ad complendum ens simpliciter, et ideo, licet in eis intelligatur propria actualitas entitativa, optime ex eis componitur unum per se, quod est simpliciter, et completum ens.

19. *Cur aliquæ formæ nequeant naturaliter a materia separari.* — Tertio, inferebatur ex hac nostra sententia, omnem formam posse naturaliter esse sine materia, et materiam sine forma, quia si hæ partes habent proprias partiales existentias, unaquæque per suam existentiam existere poterit sine aliqua parte, vel sine toto. Respondetur negando sequentem, et ad probationem negatur etiam assumptum. Quia, hoc ipso quod existentia non est completa, sed partialis, potest pendere ab extrinseca causa formali aut materiali, si talis existentia materialis etiam sit. Cum vero instatur, quia ratio existentia est, ut sit sufficiens ad constituendam rem extra suas causas, respondetur facile rationem ejus esse, ut sit sufficiens in suo genere, scilicet, in genere formalis actus, seu modi intrinseci; non vero est de ratione ejus ut sit independens ab omni alia causa efficiente, vel formali, aut materiali. Et est evidens instantia in existentia accidentis, quæ formaliter facit illud existere, non tamen independentem a subjecto, ut in superioribus etiam tactum est. Quod vero ibidem additur, quia si materia vel forma non potest naturaliter existere, nisi in composito, cujus existentia terminari potest, superflue daretur illi partialis existentia, hoc (inquam) jam est ex dictis solutum. Nam, licet hæ partes non possint existere, nisi in toto, tamen existentia totius nulla est, nisi conflatur ex existentis partium, nec partes possunt per existentiam totius existere sine,